

УДК 332.334.2 (477.85)

## РОЛЬ СІВОЗМІН ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОСТІ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ПРИКЛАДІ СУЧАСНИХ АГРОФОРМУВАНЬ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

*О. Костишин, здобувач*

*Львівський національний аграрний університет*

**Ключові слова:** земля, ґрунт, використання земель, сівозмiна, агроформування, земельні ресурси.

В умовах земельної реформи та становлення різних форм власності на землю зміна соціально-економічної ситуації спричиняє потребу у формально стабільних економічних структурах сільського господарства, щоб організувати територію сільськогосподарських підприємств.

**Постановка проблеми.** В умовах здійснення земельної реформи, утвердження різних форм власності на землю зміни в соціально-економічній ситуації зумовлюють необхідність коригування й уточнення основних методологічних положень і підходів до створення стабільних еколого-економічних систем землеробства й організації території сільськогосподарського підприємства. Державні акти на право власності на земельні ділянки громадян і договори оренди передбачають правові та соціально-економічні аспекти земельних відносин і майже не регулюють використання земель, що нерідко, особливо за короткострокового терміну оренди, призводить до виснажливого використання земель, а також вирощування кон'юнктурних сільськогосподарських культур майже монокультурою. Орендарі не несуть жодної відповідальності за шкоду, яку вони завдають ґрунтам. У таких умовах вживають лише такі заходи, які підвищують урожайність культур тільки в поточному році. Тому на державному рівні належить змінювати ставлення суб'єктів господарювання до природного середовища.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичні питання щодо охорони й захисту ґрунтів від ерозії, диференційованого адаптування землекористування до ґрунтово-кліматичних чинників, а також регулювання деградаційних процесів на території Чернівецької області викладені в працях О. Чернявського, П. Нагірного, М. Денисюка, А. Третяка, П. Козьмука та інших, здебільшого у зв'язку зі сільськогосподарським освоєнням території.

**Постановка завдання.** На прикладі одного із сільськогосподарських підприємств Чернівецької області спробуємо показати особливості функціонування нових агроформувань ринкового типу на засадах приватної власності на землю та оренди, з науково обґрунтованими підходами до сільськогосподарського виробництва в умовах, що склалися, з урахуванням конкретних ґрунтово-кліматичних особливостей території, рельєфу, придатності ґрунтів для вирощування основних сільськогосподарських культур. Законодавчо цього вимагають Земельний кодекс України, Закон України "Про охорону земель", Закон України "Про землеустрій" та інші нормативні документи, що визначають правові,

економічні та соціальні засади дбайливого ставлення й підвищення родючості ґрунтів.

**Виклад основного матеріалу.** За час земельної реформи значні проблеми постали з охороною земельного фонду, зокрема щодо сталості землекористування. У процесі перерозподілу земель, роздержавлення та приватизації земельного фонду порушено сівозміни, подрібнено земельні масиви сільськогосподарських угідь, втрачено межі та елементи контурно-меліоративної організації території. Економічна криза значною мірою зруйнувала технологічний механізм використання земель. Найбільше занепокоєння викликає прогресуюча втрата гумусу в ґрунтах та їх ерозія. Це зумовило майже скрізь в області порушення сівозмін, дотримання біологічних вимог сільськогосподарських культур до попередників, що, замість очікуваного суттєвого збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, спричинило різке зростання деградаційних процесів і подальший спад родючості ґрунтів й продуктивності земель загалом.

Експериментальний проект землеустрою щодо організації території сільськогосподарського підприємства на землях, які орендує ТзОВ “Валявське” у територіальній громаді с. Валява Кіцманського району Чернівецької області, розроблений з урахуванням зазначених вимог на підставі розпорядження голови Кіцманської районної державної адміністрації № 517 від 11 липня 2008 року та договору № 69 від 17 квітня 2008 року між ДП “Чернівецький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою” і головним управлінням земельних ресурсів у Чернівецькій області. ТзОВ “Валявське” на території Валявської сільської ради орендує земельні ділянки загальною площею 1463,97 га, з них земельних часток (паїв) – 1428,15 га, земель запасу – 35,82 га.

Експериментальним проектом передбачена організація сівозмін. Як відомо, сівозміна – це основна ланка системи ґрунтозахисного землеробства. Основна мета сівозмін полягає в тому, щоб поєднати потреби культурних рослин із кліматом і властивостями ґрунтів.

Враховуючи природні та організаційно-господарські особливості господарства, організовано польову 9-пільну та ґрунтозахисну 6-пільну сівозміни.

Поля сівозмін запроєктовано, за можливості, рівновеликими. Рівновеликість полів сівозмін на площі орних земель забезпечує постійність посіву сільськогосподарських культур, однаковий обсяг польових робіт. У комплексі заходів із підвищення культури землеробства особливого значення набуває вирощування й освоєння сівозмін з економічно обґрунтованою структурою посівних площ.

Структура посівних площ ТзОВ “Валявське” розроблена на основі науково обґрунтованих схем чергування культур у сівозмінах і завдання на складання проекту.

В основу визначення оптимальної структури посівних площ за розробки експериментального проекту землеустрою щодо організації території сівозмін покладений принцип доцільності максимального використання ґрунтово-кліматичних чинників, що є основним засобом підвищення біопродуктивного потенціалу земельних ділянок, які надані в оренду.

За допомогою набору культур у сівозмінах з ґрунтоохоронними властивостями передбачено регулювання не тільки процесів ерозії, продуктивності й родючості ґрунтів, а й усебічне використання енергетичного потенціалу ґрунтів і рослин, придатності ґрунтів для вирощування певної культури та забезпечення економічної ефективності виробництва. Тому запропонований набір культур і структура посівних площ під час проектування були скориговані залежно від якісної характеристики ґрунтів.

Основне місце в структурі посівних площ ТЗОВ “Валявське” належить зерновим – 41,3%. Серед зернових 24,9% займає озима пшениця, 4,1% – ячмінь. Оскільки в товаристві розвинене тваринництво, то під посів кормових культур відведено 46,4%, з них: багаторічних трав – 29,8%, кукурудзи на силос – 12,2%, кукурудзи на зелений корм – 4,4% (див. табл.).

Упровадження передбаченої проектом структури посівних площ і чітке дотримання порядку чергування культур у сівозмінах, поряд з агротехнічними заходами, забезпечить значне підвищення урожайності, захист ґрунтів від ерозії, зменшення забрудненості полів, а також хвороб і шкідників сільськогосподарських культур.

Таблиця

Структура посівних площ, га

Культура	Фактично за проектом			Площа за проектом, га	%
	2008 р.	Польова сівозміна	Ґрунтозахисна сівозміна		
Рілля, всього	1420,9	985,24	346,22	1331,46	100
Зернові, всього	387	492	58	550	41,3
у т.ч. озимі зернові	314	273	58	331	24,9
з них: озима пшениця	314	273	58	331	24,9
Ярі зернові – всього	73	219	-	219	16,4
з них: ячмінь	33	55	-	55	4,1
кукурудза на зерно	40	164	-	164	12,3
Технічні культури, всього	333	164	-	164	12,3
у т.ч. цукрові буряки	215	-	-	-	-
ріпак озимий	68	109	-	109	8,2
соя	50	55	-	55	4,1
Кормові культури, всього	700,9	329,24	288,22	617,46	46,4
у т.ч. багаторічні трави	426,9	166,24	230,22	396,46	29,8
кукурудза на силос	211	163	-	163	12,2
кукурудза на з/корм	18	-	58	58	4,4
озимий ріпак на з/корм	45	-	-	-	-

Науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур сприяє поповненню і кращому використанню поживних речовин ґрунту і добрив, підвищенню сприятливих фізичних властивостей ґрунту, захисту від ерозії, попередженню розповсюдження бур'янів, хвороб і шкідників сільськогосподарських культур.

За експериментальним проектом землеустрою, на землях, які орендує ТзОВ “Валявське” на території Валявської сільської ради, доцільно організувати: польову 9-пільну сівозміну; ґрунтозахисну 6-пільну сівозміну.

Організація території і ґрунтозахисна система землеробства, розроблені в проекті, дозволяють з урахуванням властивостей ґрунтів і екологічних умов вирощувати сільськогосподарські культури, раціонально використовувати наявні ґрунтово-кліматичні ресурси й забезпечити достатній захист ґрунтів від ерозії, де основна роль належить агротехнічним протиерозійним заходам, основою яких є обробіток ґрунту. Основний обробіток ґрунту впоперек схилу в комплексі з іншими агротехнічними заходами (ґрунтопоглибленням, щілюванням, снігозатриманням) дає змогу суттєво зменшити змив ґрунту, підвищити урожайність сільськогосподарських культур [1].

**Висновки.** Запроектвані на території ТзОВ “Валявське” організаційно-господарські заходи (структура посівних площ, виходячи з якісної характеристики земель, розміщення сівозмін тощо) не потребують державних капіталовкладень, а спеціальні агротехнічні прийоми та заходи підвищують урожайність сільськогосподарських культур і попередять змив ґрунту та винос поживних речовин. У боротьбі зі забрудненням ґрунтового покриву продуктами хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив першочергове значення має суворе дотримання чергування сільськогосподарських культур у сівозмінах, технологій вирощування сільськогосподарських культур, норм і строків внесення пестицидів і гірбицидів. Для забезпечення раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля на принципах дбайливого ставлення до землі, термін її оренди повинен бути не меншим за ротацію сівозміни. Продовження оренди передбачає можливість виконання всіх запроєктованих заходів щодо охорони земель, а також з освоєння сівозмін [3].

Отже, на часі процес формування ефективного власника землі через відкриту конкуренцію з метою збереження, охорони й забезпечення раціонального використання земельних ресурсів як основи подальшого розвитку економіки України та добробуту сучасного й наступного поколінь.

#### *Бібліографічний список*

1. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – С. 548.
2. Козьмук П. Ф. Земельні ресурси Буковини. Стан, моніторинг, використання / П. Ф. Козьмук, В. І. Куліш, О. А. Чернявський. – Чернівці : Букрек, 2007. – 384 с.

3. Сохнич А. Я. Оптимізація землекористування в умовах реформування земельних відносин / А. Я. Сохнич. – Львів : Укр. технології, 2000. – 108 с.

**Костышин А. Роль севооборотов как залог стабильности земледелия на примере современных агроформирований Черновицкой области**

В процессе земельной реформы и восстановления разных форм владения землей изменения социально-экономической ситуации приводят к необходимости корректировки и уточнения стабильных эколого-экономических систем земледелия и организации территории сельскохозяйственных предприятий.

**Ключевые слова:** земля, почва, использование земель, севооборот, агроформирования, земельные ресурсы.

**Kostushun O. Role of crop rotation as a precondition of agriculture stability on the example of modern agro formations in Chernivsi region**

In conditions of land reform and establishing various forms of land ownership, modification in social and economic situation cause of needs to form stable economic structures of agriculture to organize the territory of agricultural factories.

**Key words:** land, soil, land use, crop rotation, agriformations, land resources.